

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 15/2013 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (rikoshyödyn jäädyttäminen ja menetetyksi tuomitseminen Euroopan unionissa)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 9 päivänä lokakuuta 2013 lähettänyt lakivaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten jatkokirjelmän 2. OM 04.10.2013 asiassa U 28/2012 vp ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (rikoshyödyn jäädyttäminen ja menetetyksi tuomitseminen Euroopan unionissa).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Katariina Jahkola, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Antti Simanainen, sisäasiainministeriö.

Viitetiedot

Valiokunta on aikaisemmin antanut asiasta lausunnot LaVL 7/2012 vp ja LaVL 13/2012 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi

Euroopan unionin komissio on maaliskuussa 2012 antanut ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa. Direktiiviehdotuksen tavoitteena on laajentaa jäsenvaltioiden velvoitteita rikosentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä sekä tuomitsemisesta menetetyksi. Tarkoituksena on myös vahvistaa vähimmäissäännöt, joiden nojalla omaisuus voidaan jäädyttää tai tuomita menetetyksi rikosasian yhteydessä.

Ehdotus sisältää lainsäädäntövelvoitteita tuomioon perustuvasta ja tuomioon perustumat-

tomasta menetetyksi tuomitsemisesta, laajemmista valtuuksista menetetyksi tuomitsemiseen sekä kolmansille siirrettyjen varojen menetyksi tuomitsemisesta.

Rikoshyödyn menetetyksi tuomitseminen on yksi EU:n keskeisiä painopisteitä järjestäytyneen ja vakavan rikollisuuden torjunnassa.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto tukee puheenjohtajiston tavoitetta saada direktiiviehdotus lopullisesti hyväksytyksi ja voi hyväksyä myös sen sisällön.

Valtioneuvoston jatkokirjelmän laatimisen jälkeen trilogineuvottelut ovat jatkuneet. Lakivaliokunta on saanut neuvottelutilanteesta

21.10.2013 päivätyn lisäselvityksen, mikä on otettu huomioon valiokunnan kannanotoissa. Ehdotuksen sisällössä ei ole saadun selvityksen

mukaan tapahtunut niin olennaisia muutoksia, että ne olisivat antaneen aiheen muuttaa valtioneuvoston kantaa asiaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Euroopan unionin komissio on maaliskuussa 2012 antanut ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa.

Direktiiviehdotuksesta saavutettiin yleisnäkemyks joulukuussa 2012 pidetyssä oikeus- ja sisäasiain neuvostossa. Sen jälkeen on käyty trilogineuvotteluja Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission kantojen yhteensovittamiseksi. Puheenjohtajiston tarkoituksena on saada trilogineuvottelut päätökseen lokakuun lopussa ja direktiivi sen jälkeen lopullisesti hyväksytyksi.

Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan Suomen lainsäädäntö vastaa jo nykyisin pitkälti direktiiviehdotuksen säännöksiä. Poikkeuksena tästä on erityisesti niin sanottu laajennettu hyötykonfiskaatio, josta säädetään rikoslain 10 luvun 3 §:ssä ja direktiiviehdotuksen 4 artiklassa, sekä kolmansille siirrettyjen varojen menetyksi tuomitseminen, josta säädetään rikoslain 10 luvun useissa säännöksissä ja direktiiviehdotuksen 6 artiklassa. Lakivaliokunta on aikaisemmissa lausunnoissaan (LaVL 7/2012 vp ja LaVL 13/2012 vp) ottanut kantaa viimeksi mainittuun kysymykseen eikä katso tarpeelliseksi lausua asiasta enemmälti.

Lakivaliokunta ei ole aikaisemmissa lausunnoissaan ottanut kantaa laajennettuun hyötykonfiskaatioon, koska neuvoston hyväksymä yleisnäkemyks ei olisi aiheuttanut tarvetta muuttaa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Valtioneuvoston jatkokirjelmän ja saadun lisäselvityksen mukaan direktiiviehdotuksen 4 artiklan säännös laajennetusta hyötykonfiskaatista on muuttunut trilogineuvottelujen aikana tavalla, joka aiheuttaisi tarpeen muuttaa sitä koskevaa rikoslain 10 luvun 3 §:ää.

Neuvoston yleisnäkemyksenä hyväksymän version mukaan laajennetun hyötykonfiskaation tuli olla mahdollinen tilanteessa, jossa henkilö tuomitaan vakavasta rikoksesta, joka voi tuottaa taloudellista hyötyä. Lisäksi tuomioistuimen tuli olla erityisten tosiseikkojen ja saatavilla olevien todisteiden perusteella vakuuttunut, että omaisuus on peräisin rikollisesta toiminnasta. Laajennetun hyötykonfiskaation ala direktiivissä on laajentunut lähinnä kahdessa suhteessa.

Edellytykset ovat nyt muuttuneet siten, että rikokselta edellytetty vakavuuden kriteeri on poistettu. Viimeisimmän 17.10.2013 päivätyn direktiiviehdotuksen mukaan laajennettu hyötykonfiskaatio koskisi lähtökohtaisesti rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Lakivaliokunnan mukaan tällaisia tekoja voidaan pitää vakavina rikoksina. Toisaalta laajennetun hyötykonfiskaation tulisi olla käytettävissä myös eräissä muissa 4 artiklassa mainituissa rikoslajeissa, joista on olemassa EU:ssa harmonisoitua lainsäädäntöä. Näitä rikoksia ovat eräät direktiivissä 2011/93/EU säädetyt lapsipornografian valmistamiseen ja levittämiseen liittyvät rikokset, eräät tietoverkkorikosdirektiivissä (2013/40/EU) säädetyt rikokset, puitepäätöksessä 2008/841/YOS tarkoitettu osallistuminen järjestäytyneen rikollisjärjestön toimintaan ja eräät EU:n lainsäädäntöinstrumenteissa kriminalisoitaviksi edellytetyt lahjusrikokset.

Lakivaliokunnan mukaan direktiiviehdotuksen 4 artiklasta seuraisi tarve laajentaa rikoslain 10 luvun 3 §:n 1 momentin 1 kohdan säännöstä siten, että laajennettuun hyötykonfiskaatioon voidaan voimassa olevassa säännöksessä tarkoitettujen tilanteiden lisäksi tuomita henkilö, joka on syyllistynyt rikoslain 17 luvussa rangaistavaksi säädetyin sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämiseen tai esittämiseen di-

rektiivissä edellytetyn mukaisesti, rikollisjärjestön toimintaan osallistumiseen (RL 17:1a) ja eräisiin rikoslain 16, 30 ja 40 luvuissa säädettyihin lahjusrikoksiin. Tietoverkkorikosdirektiivissä tarkoitetut rikokset sen sijaan täyttävät todennäköisesti rikoslain 38 luvun 6 §:n mukaisen törkeän tietoliikenteen häirinnän, 7 b §:n mukaisen törkeän tietojärjestelmän häirinnän sekä rikoslain 35 luvun 2 §:n mukaisen niin sanotun törkeän datavahingonteon tunnusmerkistön sen jälkeen kun tietoverkkorikosdirektiivi on pantu täytäntöön. Neuvottelujen ollessa vielä kesken epäselvää on se, tulisiko laajennettu hyötykonfiskaatio ulottaa myös vaaran aiheuttamiseen tietojenkäsittelylle (RL 34:9a).

Lakivaliokunnan mukaan valtioneuvoston kirjelmässä ja sitä täydentäneessä lisäselvityksessä esitetty direktiiviehdotuksen muutokset ovat hyväksyttävissä, koska rikoshyödyn takaisinsaanti on merkittävä toimi rikollisuuden ehkäisemisessä eivätkä direktiiviehdotuksen aiheuttamat lainsäädäntömuutokset ole ristiriidassa rikoslain menettämisseuraamussääntelyn perusratkaisujen kanssa.

Trilogivaiheen aikana myös eräisiin muihin artikloihin on tullut sanamuototarkistuksia, mutta ei sellaisia sisällöllisiä muutoksia, joilla olisi merkitystä Suomen lainsäädännön tai lakivaliokunnan lausunnoissa LaVL 7/2012 vp ja LaVL 13/2012 vp esille nostettujen kysymysten kannalta.

Lakivaliokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että direktiiviehdotus sallii eräiden lakivaliokunnan aikaisemmissa lausunnoissa tärkeinä pitämien kansallisten ratkaisujen säilyttämisen. Takavarikosta voi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, ja menettämisseuraamusperusteisesti jäädytettyä omaisuutta voidaan käyttää asianomistajan vahingonkorvauksen suorittamiseen. Erityisesti valiokunta toteaa pitävänsä tärkeänä asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen turvaamista.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin vähäisin täsmennyksin valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Anne Holmlund /kok
vpj. Stefan Wallin /r
jäs. James Hirvisaari /m11
Arja Juvonen /ps
Suna Kymäläinen /sd
Johanna Ojala-Niemelä /sd

Jaana Pelkonen /kok
Arto Pirttilahti /kesk
Kristiina Salonen /sd
Jani Toivola /vihr
Kaj Turunen /ps
Peter Östman /kd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen.